EUROPOS KOMISIJA

Briuselis, 2011.3.10
KOM(2011) 105 galutinis

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

pagal Sprendimo 2006/500/EB 7 straipsnį
(Energijos bendrijos sutartis)

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

pagal Sprendimo 2006/500/EB 7 straipsnį
(Energijos bendrijos sutartis)

Ši ataskaita parengta remiantis 2006 m. gegužės 29 d. Tarybos sprendimu 2006/500/EB dėl Energijos bendrijos sutarties sudarymo Europos bendrijos vardu; jame nustatyta, kad „praėjus trejiems metams nuo šio sprendimo įsigaliojimo Komisija pateikia Europos Parlamentui ir Tarybai pranešimą apie patirtį, įgytą įgyvendinant šį sprendimą, prireikus pridėdama pasiūlymą dėl tolesnių priemonių“. Šioje ataskaitoje apžvelgiami Energijos bendrijos laimėjimai ir pagrindiniai būsimi jos uždaviniai.

1. Įvadas. Nuo dezintegracijos prie bendradarbiavimo

Energijos bendrija grindžiama Europos Sąjungos[1] ir devynių Susitariančiųjų Šalių – Albanijos, Bosnijos ir Hercegovinos, Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos, Jungtinių Tautų laikinosios administracijos misijos Kosove, Juodkalnijos, Kroatijos, Moldovos, Serbijos ir Ukrainos[2] – pasirašyta sutartimi. Be to, keturiolika Europos Sąjungos valstybių narių su šia organizacija sieja ypatingas ryšys, nes jos yra proceso dalyvės (Austrija, Bulgarija, Čekija, Graikija, Italija, Jungtinė Karalystė, Kipras, Nyderlandai, Prancūzija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija, Vengrija ir Vokietija). Šiuo metu Gruzija, Norvegija ir Turkija yra stebėtojos.

Energijos bendrijos tikslas – užtikrinti ne tik investicijas, ekonomikos augimą, energijos tiekimo saugumą ir socialinį stabilumą, bet ir solidarumą, savitarpio pasitikėjimą ir taiką. Vien tai, kad Energijos bendrija egzistuoja po Balkanų konflikto praėjus tik dešimčiai metų, yra sėkmės pavyzdys; Energijos bendrija yra pirmas bendras institucinis projektas, kurį įgyvendina Europos Sąjungai nepriklausančios Pietryčių Europos šalys.

Energijos bendrijos tikslai yra trejopi – nacionaliniai, regioniniai ir europiniai. Trumpuoju laikotarpiu ji siekia sukurti atviras ir skaidrias nacionalines energijos rinkas, grindžiamas stabiliomis reguliavimo ir rinkų sistemomis, kurios sugebėtų pritraukti investicijų į energijos gamybą ir tinklus (energijos tiekimo saugumas yra labai svarbus ekonomikos augimui ir socialiniam stabilumui užtikrinti); vidutinės trukmės laikotarpiu regione reikėtų sukurti integruotą energijos rinką, kuri užtikrintų tarpvalstybinę prekybą energija, taip pat energijos tiekimą ir kurioje būtų atsižvelgiama į klimatą ir socialinius aspektus; ilguoju laikotarpiu regiono rinka turėtų būti visiškai integruota į Europos Sąjungos energijos vidaus rinką.

Kad šie tikslai būtų pasiekti, Energijos bendrijos sutartyje numatytos tinkamos Susitariančiųjų Šalių veiksmų kryptys; tie veiksmai būtų įgyvendinami vienašališkai arba kartu su kai kuriomis ES valstybėmis narėmis ar visa Europos Sąjunga. Prisijungdamos prie Energijos bendrijos, Susitariančiosios Šalys įsipareigojo įgyvendinti atitinkamas ES energijos, aplinkos ir konkurencijos sričių taisykles; be to, Sutartyje numatytos *ad hoc* reguliavimo sistemos, kuri

---

1 Sutartis pasirašyta Europos bendrijos vardu; vėliau Europos bendriją pakeitė Europos Sąjunga.

2 Šią grupę sudaro dabartinės Susitariančiosios Šalys po 2007 m. Europos Sąjungos plėtros ir paskutiniųjų šios organizacijos pokyčių.

palengvintų tarpvalstybinį regiono energijos rinkų veikimą, nustatymo ir bendros energijos rinkos sukūrimo priemonės.

Energijos bendrija turi savo institucinę sistemą. Su Komisijos tarnybomis glaudžiai bendradarbiaujantis Energijos bendrijos sekretoriatas, įsikūręs Vienoje, yra pagrindinis administravimo organas; jis užtikrina reikiamą koordinavimą ir padeda dirbti kitoms Energijos bendrijos institucijoms: Nuolatinei aukšto lygio grupei, Ministrų tarybai, Energijos bendrijos reguliavimo valdybai ir forumams[3]. Sekretoriatas taip pat prižiūri, ar Susitariančiosios Šalys tinkamai vykdo pagal Sutartį joms nustatytus įpareigojimus, ir Ministrų tarybai teikia metines pažangos ataskaitas. Šiuo atžvilgiu sekretoriatas yra Energijos bendrijos sutarties sergėtojas, o Europos Komisija pagal šią sutartį atlieka bendrojo koordinatoriaus vaidmenį.

2011 m. Energijos bendrijos biudžetas – 3 380 000 EUR; 98 % šio biudžeto (3 312 400 EUR) skiria Europos Sąjunga. Nuo 2009 m. Europos Sąjungos įnašas mokamas iš *ad hoc* Pasirengimo narystei pagalbos priemonės regioninės programos lėšų. Šio biudžeto lėšomis iš esmės finansuojama: 1) sekretoriato veikla, 2) maždaug 60 institucinių susirinkimų ir renginių organizavimas per metus, taip pat Susitariančiųjų Šalių ir stebėtojų atstovų dalyvavimas tuose renginiuose ir 3) tyrimai. 2011 m. reikėtų parengti ir priimti dvejų metų (2012–2013 m.) išsiplėtusios Energijos bendrijos biudžetą.

Energijos bendrija buvo sukurta 10 metų laikotarpiui ir turėtų baigti veikti 2016 m. liepos mėn., bet jos veikimą galima pratęsti vienbalsiu jos Ministrų tarybos sprendimu.

Nors Sutartis galioja nuo 2006 m. liepos mėn., Energijos bendrija visavertę veiklą ėmė vykdyti tik 2007 m., kai buvo įsteigtas sekretoriatas. Nors iš pradžių Energijos bendrija įsteigta kaip pasirengimo narystei Europos Sąjungoje priemonė, šiuo metu jos narėmis gali tapti regiono, kuriame taikoma Europos kaimynystės politika, šalys (pirmoji tokia narė yra Moldova, prisijungusi 2010 m. gegužės 1 d., o Ukraina prisijungė nuo 2011 m. vasario 1 d.) ir kitos šalys (Armėnija pateikė paraišką tapti stebėtoja). Nuo Energijos bendrijos sutarties pasirašymo, pradedant 2008 m. Komisijos antrąja strategine energetikos apžvalga, vis akivaizdesnė ES energijos rinkos išorinio lygmens stiprinimo reikšmė. Naujausiame komunikate „Energetika 2020. Konkurencingos, darnios ir saugios energetikos strategija“ Energijos bendrija nurodoma kaip pagrindinė tvirto tarptautinio bendradarbiavimo su ES kaimynėmis dalis.

2. Sėkmės pavyzdys

Per ketverius gyvavimo metus Energijos bendrija tapo brandžia organizacija, kuri suteikia tvirtą institucinį bendradarbiavimo, savitarpio paramos ir patirties mainų sistemą, todėl yra regioninio bendradarbiavimo energetikos srityje pavyzdys.

Pasirašydamos Energijos bendrijos sutartį, Susitariančiosios Šalys įsipareigojo įgyvendinti plataus užmojo projektą, kuriam vykdyti prireikė milžiniškų pastangų ne tik įstatymų leidybos, administracinių gebėjimų ir išteklių srityse, bet ir politinio bei socialinio suvokimo srityje. Šis įsipareigojimas atnaujinamas kiekviename Energijos bendrijos institucijų atstovų susirinkime; be to, juo grindžiama kasdienė veikla, kurią techniniu lygmeniu atlieka įvairios darbo grupės.

---

[3] Į keturis forumus, skirtus elektros energijos, dujų, naftos ir socialiniams klausimams, susirenka visos sektoriaus, reguliavimo institucijų, sektoriui atstovaujančių grupių ir vartotojų suinteresuotosios šalys.

Energijos bendrijos sutartyje nurodytos įvairios ES nuostatos, kurias Susitariančiosios Šalys įsipareigojo įgyvendinti per konkretų laikotarpį ir kurios daugiausia susijusios su antruoju bendrųjų elektros energijos ir dujų vidaus rinkos taisyklių, tam tikrų aplinkos apsaugos srities direktyvų ir pagrindinių antimonopolinių bei valstybės pagalbos taisyklių paketu. Be to, Susitariančiosios Šalys įsipareigojo parengti atsinaujinančiųjų šaltinių energijos vartojimo skatinimo srities direktyvų įgyvendinimo planus.

2007 m. į Energijos bendrijos *acquis* įtrauktos ES direktyvos dėl elektros energijos ir dujų tiekimo saugumo.

Nuo 2010 m. į jį taip pat įeina pagrindiniai ES energijos vartojimo efektyvumo srities teisės aktai, visų pirma pastatų energinio naudingumo, ženklinimo energijos vartojimo efektyvumo etikete, energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų sričių direktyvos. Susitariančiosios Šalys šiuos teisės aktus įgyvendins iki 2011 m. pabaigos.

Be to, vadovaudamosi Ministrų tarybos rekomendacijomis, Susitariančiosios Šalys susitarė pirmiausia savanoriškai pradėti įgyvendinti Direktyvos 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti atsinaujinančiųjų išteklių energiją dalis ir trečiojo elektros energijos ir dujų vidaus rinkos srities teisės aktų paketo teisės aktus.

Energijos bendrija vis labiau ėmė vykdyti ir kitų sričių veiklą. Remdamosi Susitarimo memorandumu dėl socialinių klausimų, visos Susitariančiosios Šalys, išskyrus naująsias nares Moldovą ir Ukrainą, parengė socialinių veiksmų planus ir pradėjo įgyvendinti priemones, skirtas Sutarties įgyvendinimo socialinėms pasekmėms švelninti. Šioje srityje padaryta tam tikra pažanga, tačiau atrodo, kad šis procesas yra gana lėtas ir nevienodas, nes memorandumas nėra privalomas ir (arba) neprisiimta aiškių įsipareigojimų spręsti socialinius klausimus. Tikimasi, kad Moldova ir Ukraina memorandumą pasirašys nedelsdamos.

Naftos srityje atliekami parengiamieji darbai, kad su naftos ištekliais susijusi 2009 m. direktyva būtų greitai priimta.

Taip pat stengiamasi padėti Susitariančiosioms Šalims suderinti savo energetikos srities statistiką su Eurostato taikoma metodika ir informacijos teikimo reikalavimais, remiantis išsamiu 2010–2012 m. veiksmų planu.

Tai, kad Energijos bendrija vykdo ir kitų sričių veiklą, rodo ne tik Susitariančiųjų Šalių įsipareigojimą laikytis ES standartų, bet ir dinamišką šios organizacijos požiūrį ir jos sprendimų priėmimo mechanizmų lankstumą.

Energijos bendrijos teisės aktų sistemos kaita apžvelgta Energijos bendrijos sekretoriato parengtoje 2010 m. metinėje įgyvendinimo ataskaitoje. Joje daugiausia dėmesio skiriama *acquis* pagal Energijos bendrijos steigimo sutartį įgyvendinimui, aptariama kiekvienos Susitariančiosios Šalies padaryta pažanga ir vertinama bendra situacija. Sekretoriato ataskaitoje[4] pripažįstamos Susitariančiųjų Šalių pastangos priimti teisės aktus – Susitariančiosioms Šalims pavyko savo energetikos srities reguliavimo sistemas pritaikyti per santykinai trumpą laikotarpį (kai kurios iš jų šį darbą pradėjo nuo nulio); be to, ataskaitoje įspėjama apie didėjantį oficialaus taisyklių priėmimo ir faktinio įgyvendinimo atotrūkį ir nurodomos kliūtys, trukdančios veiksmingai atverti energijos rinkas ir lėtinančios investicijas.

---

[4] Visą ataskaitą galima rasti http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/722178.PDF

Regione susidomėjimas Energijos bendrija auga. Pirmasis Energijos bendrijos plėtros etapas užbaigtas 2010 m. įstojus Moldovos Respublikai, o įstojus Ukrainai potenciali regiono rinka padidėjo beveik tris kartus (nuo maždaug 26 mln. gyventojų iki maždaug 73 mln.). 2009 m. rugsėjo mėn. pradėtos derybos su Turkija, Gruzija ketina teikti narystės paraišką, o Armėnija pateikė prašymą tapti stebėtoja. Taigi šio projekto svorio centras, kurį lėmė ir svarbus pasirengimo narystei ES aspektas, ėmė slinkti rytų link.

3. Pagrindiniai uždaviniai

Komisija pripažįsta dideles Energijos bendrijos pastangas, ypač instituciniu atžvilgiu, tačiau mano, kad galima tobulinti dvi pagrindines sritis.

a) Nuo teorijos prie praktikos. Nepaisant intensyvios įstatymų leidybos, pirmojo lygmens tikslas – atvirų, skaidrių ir konkurencingų nacionalinių energijos rinkų egzistavimas visose Susitariančiosiose Šalyse – dar neįgyvendintas. Regiono rinkos kūrimo srityje, nepaisant šiam projektui skirtų didelių finansinių ir žmogiškųjų išteklių, menka pažanga aštuntajame regione (Pietryčių Europoje) kuriant Elektros energijos aukcionų koordinavimo tarnybą yra patiriamų sisteminių sunkumų pavyzdys. Regionines iniciatyvas dažnai sunku įgyvendinti dėl nesuderinamų esminių pozicijų, kurias lemia iš praeities paveldėti politiniai, etniniai ir religiniai skirtumai. Ypač didelę žalą daro kelių šalių sudaromos kliūtys visaverčiam Kosovo[5] dalyvavimui regioniniuose mechanizmuose. Šiomis aplinkybėmis atrodo, kad kol kas galutinis siekis – integruotis į ES energijos vidaus rinką – tėra ilgalaikis tikslas.

Pagrindiniu uždaviniu išlieka atotrūkio tarp teorijos (politinių įsipareigojimų) ir praktikos (visiško Energijos bendrijos *acquis* įgyvendinimo ir priimtų taisyklių vykdymo užtikrinimo) panaikinimas, o pagrindinis klausimas – kaip regiono Susitariančiąsias Šalis paskatinti taikyti taisykles ir užtikrinti jų vykdymą.

Nustačius realius tikslus ir terminus, bus lengviau išvengti taisyklių nesilaikymo atvejų; tuo tikslu reikėtų nustatyti ir atitinkamas lydimąsias nuostatas, kuriomis būtų deramai atsižvelgiama į Susitariančiųjų Šalių ypatybes ir poreikius, kaip aiškiai nurodyta Sutarties 24 straipsnyje.

Oficialus Energijos bendrijos *acquis* perkėlimas turi būti ne savaiminis tikslas, o priemonė siekiant taisyklėse nustatytų tikslų. Tikslas – sukurti tikrą energijos rinką pradedant reformuoti esamą reguliuojamų kainų ir visuotinių lengvatų sistemą. Todėl atverti nacionalinių energijos rinkų ir juo labiau jų integruoti į regiono rinką nepavyks tol, kol išliks pasenusios rinkų struktūros, kurios trukdo konkurencijai bei investicijoms ir remiasi visuomeniniais tiekėjais, susijusiais su rinkoje įsitvirtinusiais nacionaliniais energijos gamintojais, taikančiais reguliuojamas kainas, kurios nėra aiškiai nustatytos, laikinos, skaidrios ir nediskriminacinės (įskaitant tarp tiekėjų), patikrinamos ir neiškraipančios konkurencijos, kaip reikalaujama pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką[6]. Priimti nacionalinius teisės aktus, kuriais ES taisyklės tiesiog perkeliamos į nacionalinius teisės aktus, nepakanka, jei, be jų, nepriimamos ir reikiamos antrinės taisyklės,

---

5 Pagal JTST rezoliuciją 1244/99.

6 Žr. 2010 m. balandžio 20 d. Teismo (didžiosios kolegijos) sprendimą, *Federutility* ir kiti prieš *Autorità per l'energia elettrica e il gas*, bylos Nr. C-265/08 (2010 m. Teismo praktikos rinkinys, 00000 p.). Išlikusios spragos nagrinėjamos 2010 m. birželio mėn. paskelbtoje Pasaulio banko ataskaitoje *South East Europe Wholesale market opening*, http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/594181.PDF

administracinių gebėjimų ir priežiūros bei vykdymo užtikrinimo mechanizmai. Reikia stiprių energetikos reguliavimo institucijų, turinčių pakankamai įgaliojimų ir išteklių, galinčių nepriklausomai atlikti savo pareigas ir sugebančių užtikrinti nediskriminavimą, veiksmingą konkurenciją ir efektyvų energijos rinkos veikimą.

Sutartyje numatytas ginčų sprendimo mechanizmas pasirodė esąs veiksmingas, kai šalys pasirengusios ieškoti draugiško sprendimo. Tačiau patirtis parodė, kad ginčams galutinai išspręsti gali nepakakti griežto Energijos bendrijos *acquis* aiškinimo ir kad sprendimas gali būti susijęs su sudėtingais viešosios tarptautinės teisės klausimais. Kadangi ginčų iki šiol nagrinėta nedaug (tik šeši atvejai, daugiausia atsiradę dėl skundų) ir trūksta sisteminio požiūrio tuo pat metu nagrinėjant panašius keliose Susitariančiosiose Šalyse padarytus pažeidimus, šiuo metu per anksti daryti atitinkamas išvadas dėl Sutartyje nustatytos pažeidimų nagrinėjimo tvarkos veiksmingumo. Komisija mano, kad visos šalys turi dėti didesnes pastangas, kad užtikrintų taisyklių laikymąsi.

b) Kaip skatinti investicijas? Energijos bendrijai tenka spręsti gerai žinomus investavimo uždavinius[7], pavyzdžiui, kylančius dėl elektros energijos perdavimo bei paskirstymo tinklų ir jungiamųjų linijų modernizavimo, su energijos vartojimo efektyvumu susijusių ES reikalavimų ir priemonių arba dėl Didelių kurą deginančių įrenginių direktyvos, Kure esančios sieros direktyvos ir Europos Sąjungos išmetamųjų teršalų standartų įgyvendinimo; tais teisės aktais reikalaujama iki 2017 m. gruodžio mėn. atnaujinti arba uždaryti esamas jėgaines ir galbūt vietoje kai kurių iš jų pastatyti naujas.

Energijos bendrijai pavyko nustatyti kelis strateginę reikšmę regionui turinčius prioritetinius projektus; juos 2010 m. patvirtino Ministrų taryba; pirmenybė teikiama projektams, kurie palengvina tarpvalstybinius mainus. Dabartiniai nepakankami jungčių pajėgumai iš tiesų yra kliūtis plėtojant regionines rinkas. Skatinant regioninių energijos sistemų plėtrą ir mainus bus galima ne tik padėti regionui, bet ir užtikrinti ES energijos tiekimo saugumą. Jau imtasi kai kurių veiksmų, grindžiamų dujotiekio žiedo samprata, parengta atliekant Pietryčių Europos dujofikavimo tyrimą (kurį rėmė Pasaulio bankas bei *Kreditanstalt für Wiederaufbau [KfW]* ir kuris paskelbtas pavadinimu „Pietryčių Europos gamtinių dujų rinkos ateitis“ (angl. *The future of the natural gas market in Southeast Europe*))[8], taip pat instituciniu lygmeniu dėta daug pastangų paremti nustatytus prioritetinius projektus ir padėti juos įgyvendinti.

Be to, Energijos bendrija Susitariančiosioms Šalims padėjo pritraukti didelį dvišalių paramos teikėjų (pvz., KfW arba *USAid*) ar tarptautinių finansų įstaigų (pvz., Europos investicijų banko, Pasaulio banko arba Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko) teikiamą viešąjį finansavimą.

Tarptautinės finansų įstaigos regionui skiria daug lėšų, o privačių investicijų tebeskiriama santykinai nedaug. Taip yra dėl to, kad reguliavimo sistema įgyvendinama nepatikimai (taisyklės nėra įgyvendinamos ir (arba) nėra teisingai taikomos) ir dėl to, kad nacionalinės rinkos yra mažos (dėl šių priežasčių 2005 m. gimė Energijos bendrijos idėja).

Tačiau atrodo, kad didžiausias sunkumas tebėra vyriausybių nesugebėjimas restruktūrizuoti reguliuojamų galutiniam vartotojui taikomų kainų ir susijusių tiesioginių bei netiesioginių

---

7 Pvz., žr. Pasaulio banko parengtą ataskaitą *Lights out? The outlook for energy in Eastern Europe and the former Soviet Union* http://siteresources.worldbank.org/ECAEXT/Resources/258598-1268240913359/Full_report.pdf

8 Žr. ataskaitą http://go.worldbank.org/ZM7XE8RM10

subsidijų visose energijos rinkose. Dėl šių nediferencijuojamų subsidijų visų pirma didmeninė elektros energijos kaina yra žemesnė, nei reikėtų infrastruktūrai pakeisti, ir jomis neskatinama taupyti energijos ir investuoti į energijos vartojimo efektyvumo didinimą. Todėl ir toliau naudojama senstanti neveiksminga ir aplinkai kenkianti infrastruktūra, kuri negali užtikrinti Energijos bendrijos Susitariančiųjų Šalių gyventojams reikalingo energijos tiekimo saugumo. Dėl to išstumiamos bet kurios investicijos – viešosios, privačios ar teikiamos tarptautinių finansų įstaigų.

Komisija mano, kad investavimo sąlygų gerinimas turi tapti kitų Energijos bendrijos veiklos etapų prioritetu; ji bendradarbiaus su sekretoriatu ir paramos teikėjų bendruomene, kad įgyvendintų šį įsipareigojimą.

4. Energijos bendrijos ateitis

Remdamasi pirmiau išdėstytomis išvadomis, Komisija mano, kad šios tarptautinės organizacijos ateitis turėtų būti planuojama atsižvelgiant į tris pagrindinius tikslus: Energijos bendrija daugiausia dėmesio turėtų skirti taisyklių vykdymo užtikrinimui, ji turi priimti trečiąjį vidaus rinkos srities teisės aktų paketą iri Atsinaujinančiųjų išteklių direktyvą, taip pat parengti suderintą investicijų strategiją. Reikėtų apsvarstyti galimybę įtraukti papildomą *acquis*, visų pirma siekiant skatinti mažinti energetikos sektoriaus išmetamo anglies dioksido kiekį.

1) Dėmesys įgyvendinimui

Priešingai nei kitos esamos regioninės iniciatyvos, Energijos bendrija yra grindžiama tarptautine sutartimi, kuria nustatyta teisiškai privalomų taisyklių sistema:

- Prisijungdamos prie Energijos bendrijos, Susitariančiosios Šalys teisiškai įsipareigojo ne tik oficialiai priimti atitinkamas ES taisykles, bet ir taikyti jas praktiškai bei užtikrinti jų vykdymą.

- Energijos bendrijos institucijos užtikrina, kad sekretoriatas nuolat vykdytų nepriklausomą atitinkamų rinkų stebėjimą; sekretoriatas Susitariančiosioms Šalims padeda įgyvendinti taisykles ir, be kita ko, lankydamasis šalyse, tikrina, ar oficialiai laikomasi nacionalinių taisyklių, kuriomis perkeliamos ES taisyklės (netgi prieš jas priimant) ir kaip jos taikomos praktiškai.

- Energijos bendrijos sutartyje numatytas ginčų sprendimo mechanizmas, kuris leidžia nustatyti atitinkamų taisyklių pažeidimus ir juos šalinti (gavus skundą arba paties sekretoriato iniciatyva), nors šis mechanizmas iki šiol taikytas nesistemingai.

Tačiau tai, kad reformuojant ir atveriant energijos rinkas praktiškai padaryta nedidelė pažanga, rodo, kad kol kas energetikos srities *acquis* vykdymas užtikrinamas nepakankamai. Kad Susitariančiosios Šalys vykdymą užtikrintų geriau, jos turėtų imtis paskesnių veiksmų ir toliau kurti stiprias ir nepriklausomas energetikos reguliavimo institucijas ir konkurencijos institucijas, kurios turėtų visapusiškus įgaliojimus bei priemones stebėti atitiktį ir taikyti veiksmingas sankcijas už pažeidimus. Labai svarbų vaidmenį užtikrinant priimtų taisyklių vykdymą ir tinkamo žalos atlyginimo skyrimą pažeidimų atveju turi atlikti ir nacionaliniai teismai bei investicijų srities tribunolai. Galiausiai sekretoriatas, naudodamasis savo nepriklausomu statusu ir praktine patirtimi, turi atlikti visas savo kaip Energijos bendrijos sutarties sergėtojo funkcijas.

Komisija yra įsipareigojusi toliau nurodytais būdais skatinti Energijos bendrijos taisyklių įgyvendinimą ir aktyvų vykdymo užtikrinimą.

a) Atitinkamo Energijos bendrijos *acquis* įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo lygmuo Susitariančiosiose Šalyse, kurios tapo ES šalimis kandidatėmis arba potencialiomis kandidatėmis, bus labai svarbus veiksnys derybose dėl stojimo į Europos Sąjungą. Nepakankamas vykdymo užtikrinimas bus neigiamai įvertintas Komisijos rengiamose pažangos ataskaitose ir dėl to gali būti iš naujo atidarytas su energetika susijęs stojimo derybų skyrius. Tačiau bus ir priešingai: jei šalys kandidatės įgyvendins *acquis* pagal Energijos bendrijos sutartį, derybose dėl energetikos skyriaus jos turėtų tikėtis sklandesnės pažangos.

b) Remdamasi skaidriomis taisyklėmis bei tvarka ir atsižvelgdama į proporcingumo principą, Europos Komisija išnagrinės, kaip geriau susieti dvišalę finansinę pagalbą ir įpareigojimų pagal Energijos bendrijos sutartį vykdymą, ypač atsižvelgiant į 2010 m. lapkričio 25 d. priimtoje Europos Parlamento rezoliucijoje dėl naujos energetikos strategijos Europai 2011–2020 m. pateiktą rekomendaciją, jei Susitariančioji Šalis nuolat nevykdo įpareigojimų. Komisijos nuomone, tai, kaip Susitariančiosios Šalys laikosi *acquis*, turėtų būti vertinama ne tik atsižvelgiant į tai, kaip jos *acquis* perkelia į savo nacionalinę teisę, bet ir į tai, ar veiksmingai jį įgyvendina bei užtikrina jo vykdymą; tai turėtų turėti teigiamą poveikį skiriant papildomą finansinę paramą.

Be to, būdama paramos teikėjų bendruomenės koordinatorė, Komisija apsvarstys galimybę paraginti kitas tarptautines finansų įstaigas ir dvišalius paramos teikėjus taikyti tokią pat politiką ir skirti finansavimą atsižvelgiant į taisyklių įgyvendinimą ir jų vykdymo užtikrinimą.

c) Be to, griežtesni vykdymo užtikrinimo mechanizmai bus dar viena Susitariančiosioms Šalims keliama sąlyga, jei jos norės pasinaudoti nuostatomis dėl bendradarbiavimo pagal Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyvą, visų pirma jos nuostatomis dėl statistinių perdavimų tarp valstybių narių.

d) Stiprindama administracinį bendradarbiavimą ir partnerystę, Komisija rems priemones, kuriomis siekiama palengvinti įgyvendinimą ir užkirsti kelią taisyklių nesilaikymui. Komisija taip pat skatins ES valstybių narių dalyvius aktyviau dalyvauti Energijos bendrijos techniniuose susitikimuose, kad Susitariančiosios Šalys galėtų pasinaudoti jų žiniomis ir gerąja patirtimi.

e) Komisija skatins sistemingai naudoti ginčų sprendimo mechanizmą, pagal kurį Susitariančiosioms Šalims taikomos vienodos sąlygos, ir padės sekretoriatui jo iniciatyva pradėti atitinkamas procedūras. Komisija mano, kad, jei taisyklės būtų rimtai arba pakartotinai pažeidžiamos, Europos Sąjunga turėtų pasinaudoti pagal Sutarties 90 straipsnį jai suteikta teise ir turėtų apsvarstyti galimybę pateikti tokius atvejus tiesiogiai nagrinėti Ministrų tarybai.

f) Komisijos nuomone, prisijungti prie Energijos bendrijos turėtų būti galima tik šalims, kurios įrodytų norinčios ir gebančios atitinkamą Energijos bendrijos *acquis* įtraukti į savo teisės aktus per pagrįstą laikotarpį iki stojimo ir taip patikimai, kaip to reikalaujama iš kitų Susitariančiųjų Šalių.

2) <u>Trečiojo vidaus rinkos srities teisės aktų paketo ir Atsinaujinančiųjų išteklių direktyvos bei Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos įgyvendinimas – priemonė regiono integracijai į bendrą Europos energijos rinką paspartinti</u>

Komisija mano, kad veiksmingas sutartų taisyklių įgyvendinimas yra svarbi sąlyga, kad būtų priimtas ir įgyvendintas Trečiasis energijos vidaus rinkos srities teisės aktų paketas, o Susitariančiosios Šalys galėtų dalyvauti Energetikos reguliavimo institucijų bendradarbiavimo agentūros (angl. ACER) arba Europos perdavimo sistemų operatorių tinklų veikloje.

Komisija skatins, kad į Energijos bendrijos *acquis* būtų įtrauktos Trečiojo energijos vidaus rinkos srities teisės aktų paketo direktyvos ir reglamentai. Priėmusios ir įgyvendinusios trečiojo paketo teisės aktus, Susitariančiosios Šalys galės sparčiau ir išsamiau reformuoti savo energijos rinkas; taip bus sudarytos sąlygos visiškai integruotis į ES rinkas, o Susitariančiųjų Šalių įmonės ir vartotojai galės pasinaudoti sklandžiai veikiančių rinkų teikiama nauda.

Siekdama užtikrinti, kad įgyvendinant teisės aktus rinkos būtų iš tiesų reformuojamos, Komisija, suderinusi su Energijos bendrijos sekretoriatu, ketina Susitariančiosioms Šalims teikti konkrečias rekomendacijas dėl įgyvendinimo programų, prioritetų ir galbūt laipsniško *acquis* priėmimo. Žinoma, šios rekomendacijos bus neatsiejamos nuo rekomendacijų dėl rinkos reformos, kuri yra investicijų skatinimo pagrindas.

Komisija taip pat ragins Energijos bendriją priimti Atsinaujinančiųjų išteklių direktyvą. Susitariančiosios Šalys turi neišnaudotų atsinaujinančiųjų išteklių energijos galimybių, kurios leistų joms prisidėti prie kovos su klimato kaita, padidinti Europos energijos tiekimo saugumą ir spręsti vietos aplinkos bei sveikatos problemas.

Veiksmingas susijusių energijos vartojimo efektyvumo srities ES teisės aktų taikymas Susitariančiosiose Šalyse bus labai svarbus siekiant užtikrinti, kad jos kuo greičiau prisidėtų prie energijos taupymo bei energijos vartojimo efektyvumo tikslų įgyvendinimo ir energetikos sektoriaus išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimo. Su tuo susiję dideli privalumai, be kita ko, yra mažesnės Susitariančiųjų Šalių gyventojų išlaidos energijai ir naujų darbo vietų kūrimo galimybės. Galimybė nemažai sutaupyti regione efektyviau vartojant energiją nagrinėta neseniai Pasaulio banko paskelbtoje ataskaitoje[9].

Šiomis taisyklėmis jau remiamasi dvišalėse Europos Sąjungos ir Energijos bendrijos Susitariančiųjų Šalių derybose (dėl stojimo į Europos Sąjungą arba pagal Europos kaimynystės politiką).

Todėl Komisija ragins Energijos bendriją kuo greičiau priimti susijusias direktyvas ir reglamentus, atsižvelgdama į Energijos bendrijos institucinę struktūrą ir konkrečią Susitariančiųjų Šalių padėtį.

3) <u>Suderinta investicijų strategija</u>

Energijos bendrija turi sukurti investicijoms palankią aplinką, grindžiamą suderinta investicijų strategija. Susitariančiosios Šalys yra geras geografinis pagrindas, kuriuo remiantis galima patekti į platesnę Europos energijos rinką, ir sudaro sąlygas jų objektyvius privalumus, tokius kaip gausūs atsinaujinantieji hidroelektrinių energijos ištekliai, paversti eksporto galimybėmis. Žinoma, yra problemų, tokių kaip tarpvalstybinės prekybos kliūtys, nestabilios planavimo sistemos ir labai siauri bei riboti tikslai.

---

[9] Ataskaitą *Status of Energy Efficiency in the Western Balkans (Stocktaking report)* galima rasti http://www.energy-community.org/pls/portal/docs/664179.PDF

Pagrindinė naujų investicijų sąlyga – kainų ir (arba) subsidijų reforma. Dabartinės kainos ir tarifai, kurie dažnai yra žemesni nei sąnaudos, iškraipo rinką ir trukdo įgyvendinti politiką, kuria skatinamas paklausos valdymas ir energijos vartojimo efektyvumas. Kartu su mažomis elektros energijos sąskaitomis ir prastai surenkamomis pajamomis tai kelia pavojų kai kurių energijos įrenginių finansiniam gyvybingumui, kurį šiuo metu palaiko didelės valstybių subsidijos. Todėl reikia dėti ypatingas pastangas, kad būtų pakeistos kainos ir tarifai, deramą dėmesį skiriant pažeidžiamų vartotojų apsaugai, administracinės naštos pašalinimui ir nepriklausomos reguliavimo institucijos, kuri užtikrintų rinkos skaidrumą ir nediskriminacinių sąlygų taikymą rinkos dalyviams, įsteigimui. Komisija pripažįsta, kad būtų nepagrįsta tikėtis reformos nepasiūlius alternatyvaus investicijų, kainų restruktūrizavimo ir tikslinės pažeidžiamų vartotojų apsaugos plano. Komisija imsis pagrindinio vaidmens šioje srityje ir pateiks konkrečių rekomendacijų dėl struktūrinės reformos.

Daug dėmesio bus skiriama socialiniam reformos poveikiui. Susitariančiosios Šalys turi parengti veiksmingas socialinės apsaugos energetikos srityje sistemas ir tikslines lengvatų schemas. Veiksmingiausias būdas būtų padidinti mokėjimo aprėptį (t. y. sumažinti asmenų, kuriems energija tiekiama, bet jie už ją nemoka, skaičių). Kitas veiksmingas būdas, kurį būtina apsvarstyti, yra visuotinių lengvatų panaikinimas ir lengvatų taikymas neturtingiems bei pažeidžiamiems vartotojams. Susitariančiosios Šalys turi suvokti reformos nevykdymo pasekmes (intensyvesnis energijos vartojimas, mažesnė gerovė, mažesnis ekonomikos augimas, blogesnė aplinkos būklė ir poveikis sveikatai)[10].

Antra, Susitariančiosios Šalys privalo pažvelgti už savo sienų ir suprasti, kad regiono investicijų planai teikia galimybę sukurti masto ekonomiją. Todėl politinė valia turi remtis ir kaimynais, o kad tai būtų pasiekta, Europos Sąjunga turi kiekviena proga tiesiogiai aukštu lygmeniu domėtis Energijos bendrija.

Trečia, Komisija energetikos srities diskusijose su Susitariančiosiomis Šalimis didesnę reikšmę skirs aplinkosaugos ir klimato kriterijams. Atsižvelgiant į ES aplinkos srities teisės aktus, investuoti į naujus energijos gamybos pajėgumus, kurie pakeistų senas, neveiksmingas ir aplinką teršiančias jėgaines, dar labiau būtina. Be to, Komisija ypatingą dėmesį skirs Susitariančiųjų Šalių gebėjimams įgyvendinti Direktyvoje 85/337/EEB dėl poveikio aplinkai vertinimo (su pakeitimais) nustatytus reikalavimus ir Direktyvos 79/409/EEB dėl laukinių paukščių apsaugos 4 straipsnio 2 dalies nuostatas.

Reikėtų išsaugoti Energijos bendrijos pridėtinę vertę ir vengti dubliuoti energetikos srityje pagal kitas regionines iniciatyvas (Europos kaimynystės politika ir Rytų šalių partnerystė, Regioninio bendradarbiavimo taryba, Europos Dunojaus regiono strategija ir Baku iniciatyva) atliekamą darbą. Būtina koordinuoti visas šias iniciatyvas siekiant išvengti veiksmų ir finansavimo dubliavimo.

Europos Komisija, būdama Energijos bendrijos veiklos koordinatorė ir remdamasi savo ypatingais ryšiais su paramos teikėjais, ketina imtis vadovaujamo vaidmens kuriant investicijoms palankią aplinką.

---

[10] Daugiausia dėmesio strategijoje turėtų būti skiriama aplinkosaugos kriterijų laikymuisi. Dėl dabar regione naudojamo kuro rūšių, visų pirma jėgainėse naudojamo lignito ir namuose naudojamo kietojo kuro (lignito, medienos, anglių), nepakankamai vertinama aplinka ir susijusios socialinės išlaidos, kaip dar 2004 m. nurodė Jungtinių Tautų plėtros programa (žr. http://www.undp.org/energy/docs/Stuck_in_the_Past.pdf).

Remiantis 2020 m. Europos Sąjungos energetikos strategija, infrastruktūros projektams, kuriuos vykdant prisidedama prie Europos Sąjungos energijos tiekimo saugumo didinimo, pavyzdžiui, tiesiant naujas jungiamąsias linijas pasienyje, turėtų būti skiriama tiek pat dėmesio ir taikoma tokia pat politika, kaip ir Europos Sąjungoje vykdomiems projektams. 2010 m. lapkričio 17 d. Komisijos priimtame komunikate „2020 m. ir vėlesnio laikotarpio energetikos infrastruktūros prioritetai. Integruoto Europos energetikos tinklo planas“ elektros energijos tinklo jungtys Vidurio Rytų ir Pietryčių Europoje ir šiaurės–pietų dujų koridorius Vidurio Rytų ir Pietryčių Europoje nurodyti kaip du prioritetiniai koridoriai. Šie koridoriai sukurti atsižvelgiant į būtinybę integruoti Energijos bendriją. Jei Susitariančiosios Šalys sutars dėl bendrų investicijų projektų, jie galės būti laikomi Europos svarbos projektais.

Be to, pirmenybė turėtų būti teikiama regioninių projektų užbaigimui, pavyzdžiui, įsteigti Elektros energijos aukcionų koordinavimo tarnybą, suformuoti dujotiekio žiedą bei jo vamzdynus ir galbūt įsteigti šio regiono Centrinę naftos atsargų saugyklą; šie projektai turėtų tapti pavyzdiniais Energijos bendrijos projektais.

Komisija užtikrins, kad Energijos bendrijos teritorijoje vykdomiems energetikos srities projektams skiriamos ES lėšos būtų optimizuotos ir prireikus padidintos, jei to reikėtų dėl projektų regioninio pobūdžio.

5. Tolesni veiksmai

Komisijos manymu, iki šiol padaryta pažanga ir atliekamos veiklos dinamiškumas (veikla vykdoma atidžiai sekant Europos Sąjungos energetikos sektoriaus pokyčius) rodo, kad Energijos bendrija turi gyvuoti ir po 2016 m.

Energijos bendrija atskleidė regioninio metodo teikiamus privalumus Susitariančiosioms Šalims, palyginti su tradiciniais dvišaliais ryšiais su Europos Sąjunga. Ji įrodė, kad, nepriklausomai nuo galimybės ateityje įstoti į Europos Sąjungą, Susitariančiosios Šalys jau trumpuoju laikotarpiu gali pasinaudoti ES energijos vidaus rinkos teikiamais privalumais.

Energijos bendrijos modelis yra veiksminga bendradarbiavimo su ES kaimynėmis energetikos srityje sistema, į kurią būtų galima įtraukti ir kitas šalis bei geografinius rajonus.

Regioninis bendradarbiavimas yra esminė sąlyga, o visiška Energijos bendrijos integracija į Europos energijos rinką priklausys nuo kiekvienos Susitariančiosios Šalies politinių įsipareigojimų ir gebėjimų prisidėti kuriant Energijos bendrijos regioninę rinką ir užtikrinant jos sėkmingą veikimą.

Remdamasi šia ataskaita, Komisija ketina toliau nurodytais būdais prisidėti siekiant Energijos bendrijos tikslų.

- Ji skatins keisti Energijos bendrijos institucijų ir įstaigų darbo metodus, įskaitant *ad hoc* ministrų posėdžių dėl konkrečių prioritetų, susijusių su Energijos bendrijos tikslų įgyvendinimu, rengimą.

- Ji aktyviai skatins įgyvendinti taisykles ir užtikrinti veiksmingą jų vykdymą.

- Ji skatins įgyvendinti Trečiąjį energijos vidaus rinkos srities teisės aktų paketą ir Atsinaujinančiųjų išteklių direktyvą bei Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą, kurios yra priemonė visiškai Energijos bendrijos integracijai į bendrą Europos energijos rinką

paspartinti, ir apsvarstys galimybę įtraukti papildomą *acquis*, visų pirma siekiant skatinti mažinti energetikos sektoriaus išmetamo anglies dioksido kiekį.

- Ji skatins tinkamas investicijas į regioną priimant nuoseklią investicijų strategiją, kuria visų pirma būtų atsižvelgiama į energetikos sektoriaus infrastruktūros poreikius, būtinybę mažinti tiekiant energiją išmetamo anglies dioksido kiekį, energijos taupymo poveikį ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių plėtros galimybes.

- Ji taip pat skatins įgyvendinti Susitarimo memorandumą dėl socialinių klausimų.